

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

16^e Jaargang.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1908

Gemengde Berichten.

Kinderprenten met afbeeldingen van munten.

Heb ik in een vorigen jaargang van dit tijdschrift 1) het en een ander medegedeeld over kinderprenten met afbeeldingen van munten, thans wensch ik eene beschrijving te geven van een spel, dat den fraaijen naam van „ducatonnespel” draagt. Ziehier de volledige titel:

Het nieuw uitgevondene divertabele ducatonnespel.

Te Amsteldam, bij S. en W. KOENE, Boekdruckers,
Boek- en Papierverkoopers op de Lindegragt.

Bovenaan, in een schild, lezen wij het volgende versje:

*Geen krakeelzucht kan ons kwellen
Want wij spelen (uit) vermaak,
Ieder pas maar (op) zijn tellen
Wel oppassen is de zaak.*

Nu zou men meenen een aantal zilveren ridders te zien te krijgen, mis, waarde lezer, geen enkele dukaton komt onder de afgebeelde munten voor. Men zou beter gedaan hebben, het spel nieuw-daalders-spel te hebben betiteld, daar het voornamelijk de hier te lande getolereerde buitenlandsche daalders zijn, die zijn afgebeeld.

Deze zeldzame prent maakt deel uit van de verzameling VAN STOLK te Rotterdam.

De uitgever van het ducatonnespel heeft zeker bij de samenstelling er van een 17-eeuwschen „Beeldenaer ofte Figuerbóeck” ter hand genomen, want alle op de prent

1) Jaargang 1903, afl. IV.

voorkomende munten vindt men er gemakkelijk in terug. Het zijn afbeeldingen van rozenobels, gouden ridders, dubbele dukaten, daalders, schellingen en dubbele stuivers in goede houtsneden uitgevoerd, zestig in getal, en die volgens de regels van het ganzenbord zijn gerangschikt. Onder deze zestig nummers treft men 33 afbeeldingen van buitenlandsche thalers aan. Deze stukken vindt men in de Beeldenaers meestal alfabetisch beschreven onder de rubriek: „Lijste van de figuyren der Wtlandsche Rijcxdaelders die bij provisie werden getolereert, alles gestelt volgens den letter A B C.”

Zij golden, in 1626 bijv., 2 gulden 10 stuivers.

Men speelde als bij het ganzenbord. „*Die met de eerste werp twee zessen gooid,*” zegt de „Onderrichting” omtrent dit spel, „*is de Bol, hij trekt 2 uit de pot en zet op 24*” (Snaphaanschelling van Gelderland).

Die op 7 komt in de „Maagdenburger”, moet 2 in de pot leggen en een beurt laten voorbijgaan. Is de „maagdenburger” hier als gevangenis of als herberg te beschouwen? Ik vermoed het laatste. Het prentje stelt de keerzijde voor van een thaler van de stad Maagdenburg van het jaar 1624, waarop het sprekende stadswapen: een burcht met twee torens, door een brug verbonden, waarop de stede-maagd. De voorzijde van dezen thaler zien wij op no. 23.

Die op een Ruiter, nos. 15, 29 en 42. komt rijdt nog zes verder, dan hij gegoid heeft.

No. 15 is een thaler van Mansfelt, waarop een ridder te paard met het omschrift: VOLRAT: WOLF: JOH: GEORG: PATR:, terwijl no. 27 het randschrift met: COM. ET. DOM. IN MANS. NO DO I. H. voltooit.

No. 29 is de voorzijde van een gouden rijder van Gelderland, no. 42, de laatste ruiter op het spel, wordt door een snaphaanschelling van dezelfde provincie voorgesteld.

Die op een wildeman komt — nos. 20 en 40 — zoo lezen wij verder, *loopt van schrik terug en gaat naar zijn vorige plaats.*

De wildeman, die de kinderen zoo hevig moet doen schrikken, komt hier voor op een thaler van FRIEDRICH ULRICH, hertog van Brunswijk-Wolfenbüttel (1613—1634). Deze tegen een boomstam leunende wildeman, die er met zijn verwarden haarbos en dikke knots waarlijk onrustbarend uitziet, is een der schildhouders van het hertogelijk wapen. De thalers, die dit beeld voeren, zijn onder den naam van wildemansthaler bekend.

Die op de drie toorens komt, no. 25, blijft gevangen gedurende het gantsche spel, maar als hij de volle inleg betaald, mag hij van vooren aan beginnen.

No. 25 is een daalder van de stad Kampen, het stadswapen — een burcht — vertoonende.

Grappig is het volgende: *Die op no. 33 komt, bij „George pas op,” moet een teruggaan en naast hem in het hoekje zitten en een beurt laten voorbijgaan.*

Wie is nu „GEORGE pas op”? Wel, dit is gemakkelijk te zeggen. Wij hebben te doen met een thaler van GEORGE, hertog van Saksen van het jaar 1535. Deze vorst, en profiel voorgesteld, steekt, als dreigend, den wijsvinger der linkerhand op. De uitdrukking van zijn gelaat is zeer streng en boos.

Die bij „Philipp in het schip” komt, zoo hooren wij thans, op no. 36, moet voor de vragt betaalen de halve inleg, en zeild dan nog 5 verder

„PHILIPP in het schip” is de voorzijde van een rozenobel van Gelderland van het jaar 1579.

Die op no. 57 komt, moet Hendrik Oom gezelschap houden, en daar zoo lang blijven tot dat hij gebost word.

„HENDRIK-Qom” is hier HEINRICH der Jüngere, hertog van Brunswijk, wiens borstbeeld op de voorzijde van een wildemansthaler van het jaar 1541 voorkomt.

Wie ten laatste in de Hollandsche tuin, no. 60, komt, wint de gansche pot. Die gebost word telt terug en gaat op de plaats van de Bosser.

Een hollandsche roosschelling geniet de eer „de hollandsche tuin” te mogen voorstellen.

Verdere verklaringen geeft de „Onderrichting” niet.

Alhoewel de samensteller getracht heeft een tint van humor aan dit spel te geven, dunkt mij de keuze der munten toch niet gelukkig en weinig geschikt om een kinderoog te boeien.

In eene volgende aflevering hoop ik voor onze lezers een historiespel te beschrijven, uit afbeeldingen van gedenkpenningen samengesteld en waarvoor in het midden der 18de eeuw een verklarende tekst is geschreven, die niet minder dan 550 bladzijden beslaat!

M. D. M.

Advertentiën uit de 18e eeuw medegedeeld door

AUG. SASSEN

a. Muntmeester voor Over-IJssel gezocht.

Die bequaem en geneegen zijn tot de bedieninge van Muntmeester der provinciale Munte van Over-IJssel onder eene vaste residentie binnen de stad Campen, kunnen zig adresseeren ten eersten by den Heer FRANÇOIS BEELD-SNYDER, Koopman op 't Water tot Amsterdam en ten Secretarie tot Campen.

's-Gravenhaegse Woensdaegse Courant no. 98 van 16 Aug. 1730.

b. Drie Penningen van MARTINUS HOLTZHEY.

MARTINUS HOLTZHEY, medailleur tot Amsterdam, woo-

nende op de Prinsegragt tusschen de Elandstraet en de Loyersgragt, maekt aan het publyk bekend, dat by hem bereid zijn drie onderscheyde penningen op het tweede Jubilé naer de overlevering der Augsburgsche Confessie van welke op den 25sten deeser maend Juny de gedachtenis staet gevierd te worden. 1)

's-Gravenhaegse Courant van 19 Juny 1730 no. 73.

c. Kabinet — DE BARY.

Men maekt aen alle liefhebbers van antique penningen bekend, dat men te Amsterdam op den 30 May aanst. zal verkopen het beroemde kabinet van wylen den Heer JAKUES DE BARY, geweeze Consul van H. H. Mog. te Seviliën, bestaende in goude, zilvere en een zeer groote quantiteyt kopere allé antique penningen onder dewelke niet alleen zyn de voornaemste en raerste keyseren in groot en minder koper maar ook een zeer schone opregte origineele OTHO, wiens weerga naeuwelijks in Europa bekend is en een singuliere collectie van Spaensche en Punische penningen en meer anderen, waerachter een schone collectie van goude antique medailles. De catalogus daervan is te bekomen in 's-Hage by H. SCHEURLEER en t' Amsterdam by SAL. SCHOUTEN, boekverkoper in de St. Luciësteeg.

's-Gravenhaegse Courant van 14 April 1730 no. 49.

Penningkabinet — DELCOURT.

PIETER DE HONDT, boekverkoper te 's-Hage, zal op 5 Juny 1730 verkopen een kabinet moderne goude en zilvere Medailles, behoorende tot de historie van Holland, doorgaans zeer wel geconserveerd, nagelaaten by Vrouwe de Wed. van den Heer JAN DELCOURT. De catalogen zijn te bekomen te Amsterdam by BOOM, OOSTERWIJK en UYT-

1) v. LOON. *Vervolg* n° 54. 55. 57. Zw.

WERF, — Haarlem by MARSHOORN, — Leyden by LUYTMANS, — Delft by BOLTET, — Rotterdam by BEMAN, — Dord by VAN BRAAM, — Middelburg by DE BAKKER, — Vlissingen by PAAINAAR, — Mechelen by LE PLA, — — Brussel by SERSTEEVENS.

Leidse Courant van 29 Mei 1730 no. 64.

Wetgeving.

Bij K. B. d.d. 1 Februari 1908 is de termijn van inwisseling der zilveren 5-centstukken verlengd tot 31 Maart 1908.

Verslag Kon. Penningkabinet 1906.

De aanwinsten voor 's Rijks verzameling in 1906 waren belangrijk. Uit de verzameling SIX werden overgenomen munten van Syracusa, Tauromenium, Siculo — punische munten, van Etruria, Samnium, Campania, Apulia en Calabria, (waaronder vooral uitmunten die van Tarentum), waarvan de voornaamste op een drietal platen zijn afgebeeld. Uit een muntvondst te Buggenum werden eenige ontbrekende stukken, o. a. zeldzame duitsche thalers, aangekocht. Onder de penningen treffen we naast zeer veel moderne buitenlandsche stukken aan, penningen ter eere van DAM WICKMA, 1580; GILLIS SMISSERT, 1617; eerepenning van de admiraliteit van West-Friesland voor scheepsbevelhebbers, 1650, een fraaien gegraveerden penning ter eere van Prins WILLEM III, 1674, enz. Deze laatste en de westfriesche eerepenning zijn afgebeeld. De platen zijn m. i. niet zoo fraai als in vorige jaren.

Z.

Onze moderne Meesters.

Van den uitgever C. L. G. VELDT ontving ik bovengemeld, in December j.l. verschenen werk, met verzoek het in ons *Tijdschrift* te bespreken. Het bevat portretten van 126 nederlandsche schilders, teekenaars, beeldhouwers en etsers met door hen zelf verstrekte korte biografische bijzonderheden.

Van hen, die zich tevens als medailleurs deden kennen, noemen we: AUG. FALISE en BART VAN HOVE.

Van de medailleurs pur sang is alleen J. C WIENECKE opgenomen, afgebeeld in zijn werkkiel, boetseerende op zijn atelier, te midden van rekken met penningstempels.

Zijn artistieke loopbaan, behaalde onderscheidingen en voornaamste werken zijn vrij uitvoerig vermeld.

Behalve dit, wat ons als numismaten het meest interesseert, vinden we ook omtrent ontwerpers (teekenaars) van penningen of daarop afgebeelde personen (o. a. ISRAËLS, echtpaar MESDAG—VAN HOUTEN enz.) voor den penningbeschrijver wetenswaardige bijzonderheden.

Z.

Inhoudsopgaaaf van Tijdschriften.

Mitteilungen der Oesterr. Gesellschaft für Münz- u. Medaillenkunde. Bd. III, No. 11.

Roms Eintritt in den Weltverkehr, nachgewiesen auf Grund seiner Münzung. — Uebersicht der an den Oesterreichischen Mittelschulen bestehenden Münzensammlungen. (Schluss.) — Römische Fundmünzen aus Vindobona 1907. — Nachtrag zu den Pfennigen der SEBASTIAN's-Bruderschaft in Waldsee. — Vereinsnachrichten.

Bd. III, No. 12.

Zum 150 Geburtstage ANTONIO CANOVA's. — Römische Fundmünzen aus Vindobona 1907 (Schluss). — Weihe münzen III. — Vereinsnachrichten. — Verschiedenes.

Monatsblatt der numismatischen Gesellschaft in Wien.
N°. 294, Jänner 1908.

Einladung. — Ueber hybride, überpragte und gegossene Münzen der römischen Kaiserzeit (Schluss). — Ordentliche Versammlung der numismatischen Gesellschaft am 18. Dezember 1907. Vorstandssitzung am 8. Jänner 1908. Münzfunde etc.

N°. 295, Februar 1908.

Einladung. — Ueber hybride, überpragte und gegossene Münzen der römischen Kaiserzeit. (Nachtrag.) — Festschrift der Geschichtsvereine Wiens. — Jahresversammlung der Numismatischen Gesellschaft am 29. Jänner 1908. — Vorstandssitzungen am 29. Jänner und 5. Februar 1908, u. s. w.

Het Koninklijk Nederlandsch Genootschap is in ruiling getreden met het *Tijdschrift voor indische taal-, land- en volkenkunde, uitgegeven door het Bataviaasch genootschap van Kunsten en Wetenschappen*, waarvan werden ontvangen deelen 31—50.

In deelen 48, 49 en 50 komt voor een zeer belangrijk artikel over de munten van Nederlandsch-Indië, Bandjarasin en Maloeka, van ons medelid J. P. MOQUETTE. 1)

Verder werd ontvangen:

Catalog JOSEPH HAMBURGER. Sammlung A. FEILL, met zeer fraaie afbeeldingen.

FR^o GNECCHI. Manuale elementare compilato da FRANCESCO GNECCHI, 3^a. Edizione. Milaan, 8°. Geb., met zeer goede muntafbeeldingen.

De Conservator.

1) Zie *Tijdschrift* 1907. blz 347, en 1908, blz. 81.